

Соснівський навчально-виховний комплекс №13

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення педагогічної ради

від 31.08.2023р, протокол №1

Катарина І. М.

Навчальна програма

«Духовність і мораль в житті людини і суспільства. 6 клас»

Розроблено на основі модельної навчальної програми «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти» (автори Жуковський В. М., Сіданіч І. Л., Гришук Д. Г., Губеня І. І., Лахман Н. М.)

Зміст навчальної програми забезпечує навчальний посібник «Духовні і моральні основи в житті людини» (автори: В.М.Жуковський, І.Л.Сіданіч, О.Г.Рогова та ін. Духовні і моральні основи в житті людини: навчальний посібник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. К. : ЮСТОН, 2023)

2023 рік

Пояснювальна записка

Успішна розбудова незалежної Української держави, її повноправна інтеграція до європейської та міжнародної спільноти вимагають належної уваги до виховання молодого покоління українців. Одним із головних і актуальних складників формування нової генерації українських громадян сьогодні є моральна компетентність. Висока мораль, яка здатна подолати егоїстичні запити людської особистості й підняти її до рівня громадянської жертвовності може бути сформована на духовних і моральних цінностях, ефективність яких була перевірена тривалим вітчизняним та закордонним досвідом.

Для належного виховання високоморальних громадян Української держави пропонується навчальна програма для 6 класів закладів загальної середньої освіти «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» (далі Програма), яка ґрунтується на найкращому вітчизняному та закордонному педагогічному досвіді.

Програма спрямована на реалізацію ідей концепції Нової української школи (2016 р.) і визначає орієнтовну послідовність досягнення зафіксованих у Державному стандарті базової середньої освіти обов'язкових, загальних і конкретних освітніх результатів (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898), а також має на меті виконання Закону України «Про освіту» (2017) і Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020).

Реалізація Програми ґрунтується на ціннісних орієнтирах, прописаних у Державному стандарті базової середньої освіти: повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості; забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності; становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі; формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими; формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Програма сприяє реалізації мети природничої, соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі: формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої та неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість на основі здобутих знань і пізнавального досвіду, усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, здатен оцінити вплив природничих наук, техніки і технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі, відповідально взаємодіє з навколишнім природним середовищем.

Програма спрямована на розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Мета і завдання курсу

Метою курсу «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» є розкриття змісту духовності і моралі, розвиток пізнавального й емоційного інтересу учнів до вивчення курсу, розкриття особливостей і цінностей духовної і моральної поведінки особистості в сім'ї, класі, громаді, державі, природі та формування відповідних духовних і моральних компетентностей.

Завдання курсу підпорядковуються зазначеним у Державному стандарті базової середньої освіти обов'язковим результатам навчання:

розкрити зміст понять «джерело духовності та моралі», «сутність людини як носія духовності та моралі», «духовні та моральні взаємини в сім'ї», «духовні та моральні засади шкільного життя», «духовні та моральні основи життя в громаді», «духовні та моральні основи життя в державі», «духовні та моральні засади ставлення до природи» тощо;

моделювати проблемні ситуації життя в суспільстві й розкривати можливість їх розв'язання на основі духовності та моралі;

вчити школярів основ критичного мислення в процесі розв'язання проблемних ситуацій у контексті духовності та моралі;

спонукати учнів вибирати зразки суспільної поведінки на основі духовності та моралі;
формувати зразки високоморальної суспільної поведінки.

Зазначені обов'язкові результати навчання є спільними для всього циклу базової середньої освіти, а отже, освітній процес згідно з Програмою передбачає поступове, з наростанням обсягу та складності навчального матеріалу, наближення учнів до здобуття загальних та конкретних навчальних результатів, передбачених Державним стандартом базової освіти та прописаних у ньому орієнтирів для оцінювання.

Програма базується на низці концептуальних освітніх ідей і спрямована на досягнення мети базової середньої освіти, яка передбачає розвиток природних здібностей, інтересів та обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Реалізація ідей Програми передбачає прийняття різних філософських і конфесійних поглядів, повагу до їх носіїв, батьків та середовища, в якому перебувають і виховуються здобувачі освіти.

Водночас Програма має на меті подолання фрагментарності у моральному розвитку здобувачів освіти, їх ознайомлення з духовно-моральним досвідом нашої держави та всього людства, передбачає спонукання до усвідомлення не відповідної соціальним нормам поведінки та набуття позитивного морального досвіду особистості.

Програма ґрунтується на підходах, принципах, цілях, змісті, формах, методах і засобах, які адекватні вимогам часу і завданням формування високоморальної особистості. Передбачається врахування володіння і використання учнями інформаційних технологій, вікових та індивідуально-психологічних особливостей, їх досвіду моральної поведінки.

Програма підтримує ідею, що освітня діяльність школи має бути спрямована не лише на далеку перспективу формування високоморальної особистості і її підготовку до майбутнього самостійного життя. Насправді школа розглядається авторами Програми як модель суспільства, а учні – як його активні члени, які зі шкільної лави занурюються в суспільне життя, набуваючи необхідної моральної компетентності.

Реалізація Програми висуває особливі вимоги до вчителя, який має усвідомлювати важливість своєї особистої, професійної та соціальної місії, володіти необхідними компетенціями. Переосмислюються взаємини вчителя і учня під час освітнього процесу: акцент переноситься з трансляції готових моральних знань у свідомість учнівства на партнерську взаємодію, суб'єкт-суб'єктні взаємини, діалогічність, розвиток критичного мислення учнів, на спільний пошук відповідей на моральні проблеми.

Програма спрямована на подолання елементів формальності освітнього процесу, надмірної його вербалізації, на сприяння синергії й активізації духовних, психологічних і фізичних сил учасників освітнього процесу: учителя, учнів, батьківської спільноти, громади.

Чільне місце в Програмі належить формам і методам освітньої діяльності. Основний акцент робиться на інноваційних, інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологіях. Поряд з вербальними методами і формами роботи застосовуються практично-діяльнісні форми і методи, які допомагають реалізувати активність учнів: ситуативні задачі, рольові ігри, драматизація, проєктна діяльність, доручення, презентація, портфоліо, реальні й уявні подорожі, реальні й уявні екскурсії, зустрічі.

Відповідно до Програми планується формування в учнів 6 класів низки ключових компетенцій, в основі яких лежать особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів; їх потреби та інтереси, які мотивують до належної моральної поведінки; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищах, у різних життєвих ситуаціях.

Наскрізними в усіх ключових компетентностях є такі вміння:

читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб;

висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, добросовісне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї; виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність тощо.

Основна частина

Компетентнісний потенціал курсу

«Духовність і мораль в житті людини і суспільства»

Компетентності	Компоненти
Спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами	Уміння: доступно і переконливо висловлювати свої думки духовного і морального змісту в усній та письмовій формі, користуватися різними видами аргументації; використовувати виражальні можливості мови для опису ситуацій духовного і морального характеру, вести аргументовану дискусію на відповідну духовну і моральну тематику; читати і розуміти повідомлення на духовні та моральні теми; творити українською мовою (усно і письмово) тексти духовного, морального та соціального змісту; дотримуватися культури мовлення та норм мовленнєвого етикету; ділитися власними ідеями. Ставлення: поважати українську як державну / рідну (у разі відмінності) мову, цікавитися її розвитком, усвідомлювати потребу володіння та використання державної мови для власного та суспільного поступу, розуміти цінності кожної мови; критично сприймати інформацію духовного, історичного та суспільно-політичного характеру; з розумінням ставитися до альтернативних висловлювань інших людей.
Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: аргументовано та грамотно висловлювати власну громадянську позицію та своє ставлення до ролі та місця духовних і моральних цінностей в особистісному та націєтворчому поступі; критично аналізувати джерела масової інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам аморального впливу; знаходити переконливі приклади розв'язання конфліктів, опираючись на духовні джерела; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний і інший, зокрема, взятий з історії та духовної літератури досвід; бути активними й відповідальними членами громадянського суспільства, що знає права і обов'язки людини й уміє їх захищати і виконувати; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати духовно-моральні, екологічні та соціальні проекти. Ставлення: ідентифікувати себе як гідну та вільну особистість і громадянина України; усвідомлювати духовні та моральні цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки); співпереживати за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги й підтримки; шанувати досвід і цінності власного й інших

Програма ґрунтується на духовних і моральних **ціннісних орієнтирах**, які передбачають створення освітнього середовища, в якому буде забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; створено умови для співпраці, творчості та дотримання

принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності. В результаті – становлення духовної і моральної особистості, вільної у прийнятті рішень, самостійної, ініціативної, здатної до критичного мислення та впевненої у собі.

Програма спрямована на формування **наскрізних умінь в усіх ключових компетентностях**, а саме: читання з розумінням текстів духовного і морального змісту, усного і письмового висловлювання власної думки щодо ситуацій, в яких необхідно приймати моральні рішення; критичне і системне мислення, творче продукування нових ідей, логічне обґрунтування позиції, ініціативність, розв’язання проблем, ухвалення рішень, розуміння ризиків, співпраця з іншими у ситуаціях духовного і морального характеру.

Програмою передбачено широке використання дидактичних методів у різних сферах людської діяльності та формування зв’язків із суміжними освітніми галузями (інформативною освітньою галуззю, природничою освітньою галуззю, технологічною освітньою галуззю, мистецькою освітньою галуззю, соціальною і здоров’язбережувальною освітньою галуззю, громадянською та історичною освітньою галуззю та ін.).

У Програмі запропоновано можливості для інтеграції з іншими освітніми галузями, що сприятиме формуванню в учнів як предметної, так і інших ключових компетентностей та передбачатиме збільшення кількості сфер застосувань знань, умінь і навичок в повсякденному житті.

Міждисциплінарні зв’язки курсу є важливим засобом досягнення прикладної спрямованості вивчення навчального предмета. Взаємне проникнення знань і методів у різні навчальні предмети має не тільки прикладне значення, але й створює сприятливі умови для формування світогляду, і має бути використано при плануванні інтегрованих уроків або навчальних модулів та дозволить здійснити комплексне ознайомлення учня з предметами, об’єктами, подіями, явищами та продемонструвати взаємозв’язки **курсу «Духовність і мораль в житті людини і суспільства»** та інших предметів/інтегрованих курсів.

Принципи побудови Програми

Програма побудована на загальнодидактичних та спеціальних принципах доступності, послідовності, єдності навчання і виховання.

Програма укладена таким чином, що передбачає варіативність використання навчального часу, оскільки може бути адаптована як до рекомендованої кількості годин, так і до мінімальної та максимальної кількості годин навчального навантаження, визначеної типовою освітньою програмою.

Перевагою Програми є те, що запропонована кількість тематичних блоків розподілена рівномірно на чотири навчальні чверті та передбачає тижневий резерв навчального часу в кожній чверті навчального року, який може бути використаний на узагальнення та систематизацію навчального матеріалу або вивчення інтегрованих навчальних модулів.

Програма курсу «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» має такий **змістовно-тематичний поділ:**

6-й клас. Духовні та моральні основи в житті людини

Розділ 1. Духовні та моральні взаємини в сім’ї (3 год.)

Розділ 2. Духовні та моральні засади шкільного життя (4 год.)

Розділ 3. Духовні та моральні основи життя в громаді і державі (6 год.)

Розділ 4. Духовні та моральні засади ставлення до природи (4 год.)

Духовні та моральні основи в житті людини

Розділ 1. Духовні та моральні взаємини в сім'ї(3 год.)

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
- Доречно формулює і використовує поняття «сім'я», «мама», «тато», «брат», «сестра», «бабуся», «дідусь», «духовна родина», «рідні». - Вдало описує функції і обов'язки членів сім'ї. - Знає свої обов'язки та права в сім'ї, прагне жити згідно з ними. - Пропонує ідеї щодо захисту членів своєї сім'ї та як працювати для блага своєї сім'ї.	Чому сім'я — найкраще місце для розвитку дитини?	- Робота в групах над пошуком прикладів зразкових сімей з духовної і художньої літератури, суспільного досвіду, повсякденного життя, найближчого оточення, власного досвіду. - Заздалегідь підготовлена презентація своєї сім'ї як першої школи.
- Вміє скласти та описати своє родинне дерево до відповідного покоління. - Характеризує членів своєї сім'ї та родини щодо високих духовних і моральних чеснот. - Доречно описує духовні та моральні ідеали серед близьких людей.	Чого доброго ви можете навчитися у членів своєї родини (слухняності, правдивості, сміливості, щедрості, смирення, жертвовності, любові)? Презентація і захист проектів зі створення родинного дерева.	- Проектна діяльність учнів зі створення родинного дерева. - Презентація родинних традицій.

Розділ 2. Духовні та моральні засади шкільного життя(4 год.)

- Розуміє значення школи в житті людини. - Поціновує можливість набувати знання. - Доречно характеризує духовно-моральну атмосферу шкільної спільноти, де панує справедливість. - Уміє розповісти про моральні засади, на яких будується школа, навчання, дозвілля.	Чи є школа для тебе другим домом? Чому?	- Моделювання різних ситуацій зі шкільного життя. - Методом «Мозковий штурм» зібрати план заходів для покращення шкільного життя.
- Доречно формулює і вирізняє духовні і моральні засади розбудови шкільного життя. - Пояснює значення понять «дружба – егоїзм», «добромовність – нецензурність», «повага – зневага», «товариськість – самотність».	На яких засадах будується твоє шкільне життя? Дружба чи егоїзм. Добромовність чи нецензурність. Повага чи	- Наведення прикладів духовно-моральної атмосфери в школі з художньої літератури, суспільного досвіду, повсякденного життя, найближчого оточення, власного досвіду. - Навести приклад або змоделювати ситуацію булінгу та знайти шляхи її розв'язання на основі духовності та моралі.

- Описує духовну та моральну атмосферу в класі, школі, аналізує відповідні проблеми, вдало надає пропозиції для покращення духовного та морального клімату в класі та школі. - Готовий працювати для перетворення класу і школи в духовну і моральну спільноту.	зневага. Товарииськість чи самотність	
- Доречно формулює поняття «шкільне самоврядування», «участь у житті школи». - Уміє знайти своє місце в житті шкільної спільноти. - Вдало наводить приклади реалізації своїх талантів у школі. - Почувається зручно у шкільному середовищі. - Має друзів, уміє товаришувати.	Чи ти береш активну участь у житті школи? Презентація і захист проектів пошуку новітніх ідей для покращення шкільного життя.	- Проектна діяльність здобувачів освіти для пошуку новітніх ідей для покращення шкільного життя. - Презентація учнівських і батьківських ідей.

Розділ 3. Духовні та моральні основи життя в громаді і державі(6 год.)

- Визначає зміст понять «громада», «член громади». - Бачить себе членом громади. - Вдало наводить приклади своєї участі у житті громади. - Аналізує громадську активність інших людей. - Вдало пропонує ситуації участі в проєктах громади. - Пропонує ідеї, щоб бути корисним для інших членів громади.	Як ти знаєш історію і культуру громади? Як ти примножуєш надбання громади? Як ти захищаєш цінності громади? Хто в громаді належить до відомих особистостей, моральних авторитетів? У кого з них ти можеш навчитися слухняності, правдивості, сміливості, щедрості, смирення, жертовності, любові? Презентація і захист проектів	- Проектна діяльність здобувачів освіти для активної участі в житті громади. - Дослідження історії рідного краю. - На основі певних критеріїв дати характеристику людини, якій притаманна гордість і скромної людини. - Використання методу «Мікрофон», для того щоб допомогти висловитися кожному учневі. -Різнобічний розгляд теми з використанням методу «Кубування». - Проведення самооцінювання або взаємооцінювання щедрості за підготовленими критеріями.
---	---	---

Розділ 4. Духовні та моральні засади ставлення до природи (4 год.)

- Характеризує поняття «природа», «довкілля», «зміни в природі», «глобальне потепління», «захист природи». - Визначає мальовничі місця рідного краю.	Чи ти усвідомлюєш себе частинкою довкілля? Чи живеш ти в гармонії з природою?	- Робота в групах над пошуком і аналізом прикладів дбайливого ставлення до довкілля в духовній і художній літературі, суспільному досвіді, повсякденному житті, найближчому оточенні, власному досвіді.
---	---	---

- Пояснює проблеми, які існують у природному середовищі на прикладі рідного краю. - Виявляє готовність до захисту навколишнього середовища, природоохоронної діяльності, дбайливого ставлення до рослинного і тваринного світу.	Як оберігаш і примножеш її багатства? Презентація і захист проектів про охорону та розвиток довкілля.	- Робота над проектом про захист та розвиток довкілля.
---	---	---

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень/учениця може: • назвати одне-два духовно-етичних поняття, моральні норми.
	2	Учень/учениця може: • назвати декілька духовно-етичних понять теми, моральних норм; • сформулювати моральну оцінку ситуації чи вчинку на рівні "добро-зло".
	3	Учень/учениця може: • двома-трьома простими реченнями пояснити сутність чи зміст духовно-етичного поняття; • навести приклади окремих фактів і явищ із моральної практики; • дати власну оцінку окремих фактів і явищ моральної практики (на рівні "добро" - "зло") й пояснити її 1-2 реченнями; • сформулювати правило поведінки за нормою моралі.
II. Середній	4	Учень/учениця може: • репродуктивно відтворити (у вигляді 4-6 простих речень) частину матеріалу уроку; • дати пояснення духовно-етичних понять і термінів уроку; • навести приклади морального та аморального в житті людей; • оцінити прості моральні ситуації та пояснити свою оцінку відповідно до норм моралі; • на елементарному рівні описати ситуацію морального вибору.
	5	Учень/учениця може: • відтворити основний зміст навчального матеріалу уроку, відповідаючи на запитання вчителя;

		● визначити окремі ознаки духовно-етичних понять; ● проаналізувати ситуацію за питаннями вчителя, підручника; ● за допомогою вчителя співвідносити ситуацію конкретних вчинків з відповідними нормами моралі й висловити оцінне судження.
	6	Учень/учениця може: ● у цілому самостійно відтворити матеріал теми; ● охарактеризувати подію, ситуацію, явище з точки зору моральних критеріїв; ● правильно вживати духовно-етичні поняття й пояснювати їх на прикладах; ● використовуючи приклади з історії та літератури, висловити просте оцінне судження про відповідність чи невідповідність поведінки моральним нормам.
III. Достатній	7	Учень/учениця може: ● у цілому послідовно, самостійно відтворити матеріал теми; ● демонструвати розуміння духовно-етичної термінології; ● дати загальну характеристику морально-етичних феноменів (сутність, прояви, ознаки, приклади); ● аналізувати духовно-етичні судження й навести приклади їх підтвердження чи спростування; ● обґрунтувати власну думку, моральну оцінку прикладом.
	8	Учень/учениця може: ● значною мірою самостійно опанувати матеріал уроку; ● розповідати про духовно-моральні цінності, застосовуючи необхідні поняття й терміни; ● аналізувати відповідні явища і ситуації суспільного життя, ● визначаючи ознаки моральної поведінки у світлі духовних і моральних цінностей; ● моделювати прості ситуації морально-етичного змісту й пропонувати шляхи їх розв'язання; ● добирати 1-2 аргументи на підтвердження висловлених учителем чи поданих у підручнику духовно-етичних висновків; ● може знайти необхідні цитати в духовній і художній літературі.
	9	Учень/учениця може:

		• оперувати основним навчальним матеріалом, подаючи його в узагальненому та деталізованому вигляді; • самотійно аналізувати духовно-моральні цінності й робити власні висновки; • обґрунтовувати власні судження й оцінки за допомогою власних прикладів і аргументів; • самотійно працювати з текстами духовної і художньої літератури. • систематизувати та узагальнювати набуті знання.
IV. Високий	10	Учень/учениця може: • самотійно опрацювати матеріал уроку за підручником; • моделювати морально-етичні ситуації, пропонувати шляхи їх розв'язання й пояснювати їх; • самотійно розв'язати ситуацію морального вибору й пояснити свій вибір, спираючись на духовно-етичні категорії; • самотійно оцінити моральні явища; • з незначною допомогою учителя працювати з іншими джерелами інформації духовно-етичного змісту (духовна і художня література, релігійні образи, фото, художній текст, усна розповідь); • орієнтуватися в духовній і художній літературі.
	11	Учень/учениця може: • вільно викладати навчальний матеріал в усній та письмовій формі відповідно до завдання; • самотійно здобути нескладну інформацію духовно-етичного змісту з інших, крім підручника й розповіді вчителя, джерел; • застосувати їх для аналізу нових ситуацій, зокрема з власного життя; • висловити й обґрунтувати свої думки, оцінки щодо духовно-моральних цінностей суспільного життя.
	12	Учень/учениця може: • послідовно й логічно викладати навчальний матеріал, застосовуючи й пояснюючи духовно-етичні поняття та терміни; • виявляти творчий підхід у розв'язанні ситуативних завдань, оперуючи набутими знаннями й уміннями; • моделювати ситуації морально-етичного змісту, проявляючи гнучкість і мобільність, здатність попереджувати й вирішувати конфлікти; • оцінити рівень власної підготовки та підготовки інших учнів із предмету;

		• встановлювати міжпредметні зв'язки духовності і моралі з іншими предметами: історією, літературою, музикою, живописом, природознавство, основи здоров'я; • підготуватись до уроку, використавши власні джерела інформації: духовна і художня література
--	--	--

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Армор Ф., Сіданіч І. Уроки виховання характеру: навч. посіб. / Ф. Армор, І. Сіданіч. — К. : ВБФ «Східноєвропейська місія», 2021. — 58 с.
2. Блашак І., Вознюк О., Жуковський В., Плискі Ю. Вчитель і виклики ХХІ століття. Традиції і цінності: монографія, — Варшава: Університет природничих наук SGGW. — 212 с.
3. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія / І. Д. Бех. — Київ — Чернівці : «Букрек», 2-18. — 296 с.
4. Вишневський О. Актуальні питання сучасної української освіти та змісту виховання. Вибрані науково-публіцистичні праці. — Дрогобич: Коло, 2005. — 176 с.
5. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя / А. О. Гін. — Харків : Вид. група «Основа», 2019. — 2012 с.
6. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посібник. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. — Харків : Вид. група «Основа», 2019. — 119 с.
7. Жуковський В. М., Москалова Л. Ю. Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування у середніх загальноосвітніх закладах. Навч. посібник. / В. М. Жуковський, Л. Ю. Москальова. — Видавництво НаУ «Острозька академія», 2013. — 364 с.
8. Закон України «Про освіту». — С: ТОВ «ВВП НОТІС», 2019. — 88 с.
9. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Либідь, 2000. — 384 с.
10. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — К. : Літера ЛТД, 2019. — 208 с.
11. Новий Заповіт. — К. : центр «Нове життя», 1992. — 469 с.
12. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // за заг. ред. О. В. Овчарук. — К. : К. І. С., 2004. — С. 66–72.
13. Савчин М. В. Духовний потенціал людини (Навчальне видання) : монографія. — Вид. 2-ге пер. і доп. — Івано-Франківськ: Місто, 2010. — 508 с.
14. Савчин М. В. Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри : монографія. — Дрогобич : ПП «ПОСВІТ», 2019. — 232 с.
15. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю. — 2-ге видання, доповнене. — Харків : Вид. група «Основа», 2021. — 160 с.
16. Світ душі (Виховання на цінностях): навч.-метод. посібник // автор-укладач Л. Р. Тищенко. — Рівне: РОІППО, 2018. — 240 с.
17. Сіданіч І. Л. Духовно-моральна компетентність педагога як передумова забезпечення духовно-моральної спрямованості викладання навчальних предметів у закладах освіти / І. Л. Сіданіч // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. — № 10(74). — С. 126–138.
18. Сіданіч І. Л. Навчальна програма «Духовна родина». Методичні рекомендації // Слово вчителю, № 4, 2019. — С. 28.
19. Сіданіч І. Л. Духовність виховання в сучасній українській школі / Горизонт духовності виховання: колективна монографія // TheHorizonofSpiritualityofEducation: collectivemonograph /// за заг. ред. Й. Кевішаса, О. М. Отіч. — Вільнюс Zuvedra, 2019. (584 с.) — С.479–493.
20. Тюріна Т. Г. Шляхи духовного формування особистості. Книга для педагогів, психологів, філософів. — Львів: СПОЛОМ, 2005. — 106 с.

